

Vandewalle Simon

SCHAKELPROGRAMMA TOT DE COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN

20014157

FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

VAKGROEP COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN

ACADEMIEJAAR 2006-2007

TAAK MEDIARECHT

**Prof. dr. Dirk VOORHOOF
i.s.m.
Ann BRAECKMAN**

De invloed van de Wet Verwerking Persoonsgegevens op televisie

Trefwoorden:

Reality-programma's - verwerking van persoonsgegevens - eerbiedigen van het privé-leven - Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer – informatieplicht - recht op antwoord en recht op verbetering - verwerkingen voor uitsluitend journalistieke, artistieke of literaire doeleinden - recht op vrije meningsuiting en persvrijheid

Inleiding:

Het is een internationaal succes geworden. De film 'Borat' wordt om de haverklap geciteerd en aangehaald. Maar niet alle commentaren zijn even lovend. De Brit Sacha Baron Cohen is dan ook niet altijd even omzichtig te werk gegaan, en zet heel wat mensen serieus voor schut. Zo slaagt hij erin om mee te liften met een paar beschonken studenten die hij vervolgens aanzet tot racistische en seksistische uitspraken. Dit bracht een best grappige scène teweeg. De beschonken studenten dachten hier achteraf evenwel anders over en klagen nu het productieteam van de film aan.

In wat volgt bekijken we op basis van een artikel uit Auteurs & Media op welk juridisch been de studenten kunnen staan, zouden de feiten zich in België hebben afgespeeld.

Samenvatting:

Is de Wet Verwerking Persoonsgegevens van toepassing op televisie? Wat is de draagwijdte van deze wet en welke gevolgen brengt dit voor de televisieomroepen met zich mee?

Als aanleiding tot deze vragen wordt de controverse aangehaald rond het programma "De MUG" op VTM. Tijdens de voorbereidingen van dit reality-programma is het overlijden van een man in zijn slaapkamer gefilmd. Deze beelden zijn niet uitgezonden, maar toch volstond dit voor de nabestaanden om hun ongenoegen te uiten in een brief aan Spirit kamerlid Stijn Bex. Zij voelden zich immers geschaad in hun privacy. Hierop interpeleerde desbetreffend kamerlid ministers Demotte en Onkelinx. Deze waren beiden van mening dat de Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens hier van toepassing is. Enige tijd later heeft ook de Raad voor de Journalistiek zich over deze zaak uitgesproken, met het oordeel dat VTM en het productiehuis 2B tekort zijn gekomen aan een aantal basisverplichtingen van de journalistieke deontologie.

Om te weten of de Wet Verwerking Persoonsgegevens van toepassing is, moet worden nagegaan of er sprake is van persoonsgegevens, of de persoonsgegevens worden verwerkt in de zin van de wet en of de verwerking geautomatiseerd verloopt.

Er is sprake van persoonsgegevens als het om informatie gaat betreffende een geïdentificeerde natuurlijke persoon of een identificeerbare natuurlijke persoon¹. Hierbij komt iedere informatie, ongeacht de aard in aanmerking. Een natuurlijke persoon is identificeerbaar wanneer het identificatieproces geen onredelijke inspanningen of kosten

¹ WET van 8 december 1992 betreffende bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens art. 1 § 1, Internet, (www.privacycommission.be/normatieve_teksten/NL_8-12-92_levenssfeer.pdf)

vergt in verhouding tot het nut ervan. Hierbij gaat het om de identificatie door gelijk welke persoon, dus niet enkel door de verantwoordelijke voor de verwerking zelf. Er moet worden opgemerkt dat incidenteel gefilmde personen niet aanzien worden als met redelijke middelen identificeerbaar. Dit is van belang voor bijvoorbeeld buitenopnamen van het weerbericht.

Sinds het ontstaan van de Wet Verwerking Persoonsgegevens is de omschrijving van het begrip 'verwerking' een aantal keer aangepast. Momenteel wordt 'verwerking' gedefinieerd als zijnde elke bewerking of elk geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd met behulp van geautomatiseerde procédés, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, bewerken, bijwerken, wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op enigerlei ander wijze ter beschikking stellen, samenbrengen, met elkaar in verband brengen, alsmede het afschermen, uitwissen of vernietigen van gegevens. Bijgevolg is de Wet Verwerking Persoonsgegevens van toepassing vanaf het moment dat de beelden worden gefilmd.

De Wet Verwerking Persoonsgegevens is van toepassing zodra één enkele verwerking aan de hand van een geautomatiseerd middel wordt verricht. De wetgever definieert echter nergens concreet het begrip 'geautomatiseerd'. Ook de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer gaat niet in op de vraag of een camera persoonsgegevens automatisch verwerkt, maar stelt in haar advies nr. 34/99 dat het begrip 'verwerking van beelden' zich uitstrekt tot elke opnamesysteem, analoog of numeriek. De auteurs van het artikel sluiten zich aan bij deze zienswijze. Daarnaast zijn zij ook van mening dat dit onderscheid aan relevantie inboet en verder zal inboeten door de evoluerende techniek en de opkomst van digitale televisie.

Door het extra aanbod aan informatie die de digitale televisie teweeg brengt zal het televisielandschap ook meer aandacht moeten besteden aan de Wet Verwerking Persoonsgegevens.

Verder legt de Wet Verwerking Persoonsgegevens een aantal verplichtingen op aan de verantwoordelijke voor de verwerking, namelijk de aangifteverplichting en verplichtingen inzake rechtmatigheid en toelaatbaarheid van gegevensverwerking.

Er dient aangifte te worden gedaan bij de Commissie van het voornemen om te starten met een gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking voor verwezenlijking van een doelstelling. Om overlast te vermijden, is de aangifte beperkt tot een aantal algemene kenmerken en dient de verwerking van persoonsgegevens voor de verwezenlijking van een doeleinde te zijn.

Verder dient er ook rekening te worden gehouden met een aantal voorwaarden opdat de verwerking rechtmatig zou zijn. Zo dienen persoonsgegevens onder andere voor uitdrukkelijk omschreven doeleinden te worden verkregen en moet de betrokkene zijn ondubbelzinnige toestemming verlenen tot verwerking van de persoonsgegevens. Hierbij dient wel te worden genuanceerd dat de ondubbelzinnige toestemming in sommige gevallen uit het gedrag van de betrokkene kan blijken. Dan denken we aan mensen die absoluut of ongevraagd in beeld willen verschijnen.

Art. 6, 7 en 8 van de Wet Verwerking Persoonsgegevens voorzien in specifieke waarborgen met betrekking tot verwerking van bijzondere categorieën van persoonsgegevens. Het gaat hier om (i) gevoelige gegevens (persoonsgegevens die de raciale of etnische afkomst, de politieke opvattingen, de godsdienstige of levensbeschouwelijke gegevens, lidmaatschap van vakverenigingen of het seksuele leven betreffen), (ii) gezondheidsgegevens en (iii) gerechtelijke gegevens. In verband met deze laatste categorie dient te worden opgemerkt dat het een steeds groeiende trend is om televisie in te schakelen in de opheldering van criminele feiten. De wet op het politieambt zou hieromtrent voldoende waarborgen moeten bieden inzake privacybescherming in verband met 'blootstelling aan publieke nieuwsgierigheid'.

Het is verboden deze drie bijzondere categorieën van persoonsgegevens te verwerken. Er kan enkel worden afgeweken van dit verbod in de bij wet opgesomde gevallen. Een van de belangrijke uitzonderingen geldt als de betrokkene schriftelijk heeft toegestemd tot de verwerking van de persoonsgegevens.

De Wet Verwerking Persoonsgegevens voorziet ook in een aantal rechten voor de betrokkenen. Zo dient de betrokkene van wie de persoonsgegevens verwerkt worden, op de hoogte te worden gebracht van naam en adres van de verantwoordelijke voor de verwerking. Verder dient ook de finaliteit van de verwerking te worden meegedeeld. De betrokkene moet ook in kennis worden gesteld van het recht van toegang tot en verbetering van de persoonsgegevens die op hem betrekking hebben. Indien de persoonsgegevens onjuist zijn, kan de betrokkene die kosteloos doen verbeteren of verwijderen. Indien foute gegevens reeds aan derden zijn doorgespeeld moet de verantwoordelijke de verbeterde persoonsgegevens ook aan deze derden meedelen.

Doordat er grote tegenstellingen bestonden tussen de Wet Verwerking Persoonsgegevens en het recht op vrije meningsuiting en persvrijheid, zijn een aantal verwerkingen niet aan de Wet Verwerking Persoonsgegevens onderworpen. Het gaat om verwerkingen voor uitsluitend journalistieke, artistieke of literaire doeleinden. Deze uitzondering zijn in de wet opgenomen sinds de wetwijziging van 1998, onder invloed van de Europese richtlijn 95/46 EG. Art. 9. De uitzonderingen mogen echter enkel worden aangebracht voor zover deze nodig blijken om het recht op persoonlijke levenssfeer te verzoenen met de regels betreffende vrijheid van meningsuiting. Toch moet in bepaalde gevallen nog rekening worden gehouden met de wetsbepaling waardoor de persvrijheid volgens sommigen toch nog aan banden wordt gelegd. De Commissie vindt echter dat de huidige regeling een te grote buitenwerkingstelling van de Wet Verwerking Persoonsgegevens tot gevolg heeft. Er zouden in de aangepaste wet namelijk te weinig precieze aanduidingen staan omtrent de wijze waarop de beide rechten onderling moeten worden afgewogen.

Een ander heikel punt is dat de wetgever ervoor heeft gekozen de term 'verwerkingen voor uitsluitend journalistieke, artistieke of literaire doeleinden' niet te definiëren. Zo is nog altijd niet duidelijk of reality-programma's beschouwd worden als 'verwerkingen voor uitsluitend literaire doeleinden'. De Commissie brengt in haar advies nr. 34/99 duidelijkheid door een onderscheid te maken tussen programma's die persoonsgegevens verwerken voor respectievelijk informatief (journalistiek), artistiek of recreatief gebruik. Dit heeft tot gevolg dat televisieprogramma's die volgens de Commissie een verwerking voor recreatief gebruik uitmaken, wel de volledige Wet Verwerking Persoonsgegevens moeten naleven. Dit brengt echter nog geen uitsluitel, en veel zal bijgevolg afhangen van hoe het begrip 'verwerking voor uitsluitend journalistieke, artistieke en literaire doeleinden' in de praktijk zal worden geïnterpreteerd.

Het uitzonderingsregime omtrent de verwerking van persoonsgegevens voor uitsluitend journalistieke, artistieke of literaire doeleinden gaat als volgt.

Ten eerste geldt voor deze uitzonderingscategorie dat de verantwoordelijke niet moet vermelden op welke manier de betrokkene moet worden geïnformeerd. Evenmin moet worden aangegeven hoe de betrokkene zijn recht op toegang kan uitoefenen. Deze maatregelen komen tegemoet aan de uiteenlopende omstandigheden waarin gegevens verzameld worden. Denken we hierbij maar aan undercoverjournalistiek.

Ten tweede zijn de artikelen in verband met verwerking van gevoelige, gezondheids- en gerechtelijke gegevens niet van toepassing op verwerkingen van persoonsgegevens voor uitsluitend journalistieke, artistieke of literaire doeleinden. Dit geldt echter enkel indien de verwerking betrekking heeft op persoonsgegevens die kennelijk publiek zijn gemaakt door de betrokken persoon zelf of in nauw verband staan met het publiek karakter van de betrokken persoon.

Ten derde acht de wetgever ook de toepassing van de informatieplicht in welbepaalde omstandigheden onverzoenbaar met de vrijheid van meningsuiting. Ook deze maatregel komt tegemoet aan het werk van onderzoeks- of undercoverjournalisten.

Ten vierde is het recht van mededeling en verbetering niet van toepassing op deze uitzonderingscategorie in de mate dat de toepassing ervan een voorgenomen publicatie in het gedrang zou brengen.

Inmiddels heeft het Hof van Cassatie zich een eerste keer uitgesproken over reality-programma's. Ze is van mening dat reality-programma's waarin politie-eenheden met de camera gevolgd worden, een schending van de privacy vormen indien de vaststelling van

de verkeersovertreding niet door een overheidspersoon is gedaan, maar dus wel door een medewerker van een televisieproductiehuis. Het wordt dus hoog tijd dat de televisieomroepen zich beraden over de vraag of dit soort programma's nog wel door de beugel kan.

Bespreking:

Rechten van de betrokkene vs. Plichten van de verantwoordelijke

In dit artikel wordt duidelijk weergegeven wat de plichten van de televisiemaker zijn alsook wat de rechten zijn van de personen die in beeld verschijnen. Toch lijkt de balans vooral over te hellen naar de plichten van de televisiemaker, en hoe deze zijn programma kan maken in navolging van de wet. Zo gaat het artikel al van start met de vraag of televisie rekening moet houden met de Wet Verwerking Persoonsgegevens. Verder worden ook de uitzonderingscategorieën waarbij de Wet Verwerking Persoonsgegevens in beperkte mate moet worden nagekomen, uitvoerig behandeld.

Over de rechten van de betrokkene daarentegen is in het artikel heel wat minder terug te vinden (welgeteld drie vierden van een pagina). Toch zijn de rechten van de betrokkene van groot belang, daar zelfs in het art. 10 § 2 EVRM wordt verwezen naar 'de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen'².

Het recht van antwoord wordt in het artikel uitermate summier toegelicht. Er wordt hierbij ook veel aandacht besteed aan de restricties op het recht van antwoord in plaats van de mogelijkheden die het recht van antwoord aan de gedupeerde kan bieden. In de cursus wordt dit recht van antwoord veel uitgebreider behandeld en wordt ook duidelijk gesteld hoe deze procedure verloopt. Zo blijkt uit de cursus dat de uitzending van de antwoordtekst zonder commentaar of repliek van de programmamakers dient te gebeuren. Het is evenwel niet verboden om in het betreffende programma kritiek uit te oefenen op een rechterlijke uitspraak die de verplichting oplegt tot uitzending van een antwoordtekst.³ Daarnaast kan de producent ook binnen de vier dagen een tegenvoorstel formuleren.⁴ Indien de verantwoordelijke verzaakt aan het recht op antwoord van de gedupeerde kan de zaak aanhangig gemaakt worden bij de voorzitter van een rechtbank van eerste aanleg en verloopt de procedure zoals een procedure in kortgeding, met dit belangrijke verschil dat de rechter over de grond van de zaak beslist in laatste aanleg. De rechter kan dan beslissen om de vordering af te wijzen, de omroep verplichten tot uitzending van de integrale tekst van het gevorderde recht op antwoord, of kan zelf de inhoud van de uit te zenden antwoordtekst bepalen.⁵

Dynamiek van de wetgeving

In het artikel wordt heel wat aandacht besteed aan hoe de Wet Verwerking Persoonsgegevens tot stand is gekomen, welke wetswijzigingen ze heeft ondergaan en hoe de wet in de toekomst zou kunnen evolueren. Toch worden de wetswijziging die in het verschiep liggen omtrent het recht op antwoord niet vermeld. Nochtans moeten de auteurs op de hoogte geweest zijn van deze wetsontwerpen aangezien deze al dateren van 1999⁶, en het artikel gepubliceerd is in mei 2006. Het betreft hier een grondige wijziging van de antwoordrechtwet, waarbij onder andere wordt bepaald dat het toepassingsgebied uitgebreid wordt naar elke soort periodieke media, dat er duidelijkere criteria komen in verband met de lengte en dat de inbreuken gedepenaliseerd zullen worden.

² VOORHOOF, D., Handboek Mediarecht, Brussel, De Boeck & Larcier, 2003, p. 34.

³ Ibid., p. 178.

⁴ Ibid., p. 179.

⁵ Ibid., p. 179.

⁶ Ibid p 180

Spanningsveld persvrijheid – Wet Verwerking Persoonsgegevens

De risico's die de Wet Verwerking Persoonsgegevens inhoudt voor het recht op vrije meningsuiting en persvrijheid worden uitvoerig behandeld in het artikel aan de hand van de specifieke vrijstellingen voor verwerkingen van uitsluitend journalistieke, artistieke of literaire doeleinden. Maar ook hier blijkt de wettekst – net zoals bij wat onder geautomatiseerde werking moet worden verstaan – weer heel wat in het midden te laten. Zo stelt de wet dat dergelijke uitzonderingen enkel aangebracht mogen worden om het recht op persoonlijke levenssfeer te verzoenen met de regels betreffende vrijheid van meningsuiting. Met de wens van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer om deze uitzonderingen limitatief te omschrijven en de betrokken artikelen niet zonder meer buiten toepassing te stellen, heeft de wetgever echter geen rekening gehouden. De wetgever heeft er ook voor gekozen het begrip 'verwerking voor uitsluitend journalistieke, artistieke of literaire doeleinden' niet te definiëren. Ook hier zorgt de Wet Verwerking Persoonsgegevens dus voor heel wat twijfel.

Eigen commentaar:

Dat er vragen kunnen gesteld worden bij de soms agressieve manier waarop cameraploegen van reality-programma's te werk gaan, lijkt mij buiten kijf te staan. Het zou niet de eerste keer zijn dat personen die worden gefilmd, protesteren tegen de cameraploeg, of de camera wegduwen. Wat mij hierbij opvalt is dat de betrokkene afhankelijk is van de verantwoordelijke om geïnformeerd te worden van zijn recht op verbetering en recht op antwoord. Het lijkt voor de betrokkene bijna onmogelijk om van dit recht op de hoogte te zijn, als de verantwoordelijke voor het televisieprogramma aan zijn plicht tot informatie verzaakt. Dit lijkt mij een hiaat in de wetgeving die misbruik van persoonsgegevens in de hand zou kunnen werken.

Verder bemerk ik ook dat de gefilmde een schriftelijk verzoek moet doen aan de verantwoordelijke om op de hoogte te worden gebracht van de verwerking van zijn persoonsgegevens. Zou het, om de rechten van de gefilmde beter te waarborgen, niet beter zijn om de verantwoordelijke de plicht op te leggen de gefilmde onvoorwaardelijk op de hoogte te brengen van de verwerking van zijn persoonsgegevens? Hierbij zou de term 'gefilmde' dan wel heel limitatief te omschrijven zijn, om de verantwoordelijke niet te doen verdrinken in een administratieve rompslomp.

Ik besteed hier nogal veel aandacht aan de rechten van de gefilmde, omdat dit facet mijn inziens te weinig is uitgewerkt in dit artikel. Desalniettemin acht ik de rechten van de betrokkene van groot belang. De impact van een verschijning op televisie kan grote gevolgen hebben voor het privé-leven. Dit kan ten goede komen maar kan eveneens nefaste gevolgen hebben. Daarom lijkt het mij aangeraden om gefilmde personen een gedegen juridische hand boven het hoofd te houden. Dit is wel een kwestie die heel omzichtig moet worden aangepakt, aangezien het mij uit den boze lijkt om te snoeien in de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid. Dit spanningsveld maakt het er voor de wetgever natuurlijk niet makkelijker op. Vandaar waarschijnlijk dat de wetteksten hieromtrent nog heel wat onduidelijkheid teweeg brengen. Toch zou ik ervoor pleiten om in de toekomst deze onduidelijkheden weg te werken, en de gefilmde personen van meer rechten te voorzien.

Bronverwijzing:

- AVB, Studenten uit Borat klagen filmmaatschappij aan. De Standaard, 10 november 2006, p. 23.
- MAMPEAY, S. en DUMORTIER, J., De invloed van de Wet Verwerking Persoonsgegevens op televisie. Auteurs & Media. 2006, nr. 1, p. 21-31.
- VOORHOOF, D., Handboek Mediarecht, Brussel, De Boeck & Larcier, 2003.
- WET van 8 december 1992 betreffende bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens. Internet, (www.privacycommission.be/normatieve_teksten/NL_8-12-92_levenssfeer.pdf)